

3	FRILUFTSLIV	2
3.1	FORARBEID TIL KONSEKVENsutREDNINGEN	3
3.1.1	BESKRIVELSE AV PLANFORSLAGET/TILTAKET	3
3.1.2	FAGKOMPETANSE OG METODIKK	3
3.1.3	NULLALTERNATIV.....	3
3.1.4	ALTERNATIVER SOM SKAL UTREDES	4
3.1.5	INFLUENSOMRÅDET	4
3.1.6	AVGRENSNING MOT ANDRE FAGTEMA	5
3.2	KUNNSKAPSGRUNNLAGET	6
3.2.1	KRAV I PLAN- ELLER UTREDNINGSPROGRAM.....	7
3.2.2	BRUK AV EKSISTERENDE KUNNSKAP	7
3.2.3	NY UTREDNING AV FRILUFTSLIVSOMRÅDER	8
3.3	INNDELING I DELOMRÅDER.....	9
3.3.1	SONERING/INNDELING AV OMRÅDETYPEN	11
3.4	SETTE VERDI	12
3.4.1	OMRÅDER SOM ALLEREDE ER REGISTRERT OG VERDSATT ETTER M98	13
3.4.2	VERDSETTINGSKRITERIER FOR DELOMRÅDER OG FERDSELSÅRER	15
3.4.3	VERDITABELL FOR DELOMRÅDER.....	19
3.4.4	VERDIKART.....	19
3.5	VURDERE PÅVIRKNING	20
3.5.1	PÅVIRKNINGSTABELL.....	21
3.5.2	ENDRING AV PLANEN FOR Å UNNGÅ ELLER BEGRENSE VIRKNINGER.....	26
3.6	SETTE KONSEKVENs	29
3.6.1	SAMMENSTILLE KONSEKVENs.....	30
3.6.2	RANGERING AV ALTERNATIVER	35
3.6.3	VURDERE USIKKERHET	35
3.6.4	VURDERE SAMLET BELASTNING.....	36
3.6.5	INDIREKTE VIRKNINGER.....	36
3.7	PRESENTERE FAGUTREDNING: RANGERE OG KONKLUDERE	37
3.8	LEGG INN DATA I DATABASES	38

3 Friluftsliv

Denne håndboka gir metodikk for utredning av friluftsliv.

Håndboka er bygget opp for å svare ut alle krav i forskrift om konsekvensutredning. Det er rom for tilpasninger til lokale forhold, men krav i KU-forskriften kan ikke fravikes. Endringer skal begrunnes.

Formålet med konsekvensutredninger er å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir synliggjort i utarbeidelse av planer og tiltak. Forskrift om konsekvensutredninger (KU-forskriften) fastsetter krav til innhold i en konsekvensutredning. Konsekvensutredninger for de ulike fagtemaene danner beslutningsgrunnlag for å vurdere om et tiltak eller plan kan gjennomføres og på hvilke vilkår.

Konsekvensutredningen skal gjennomføres i henhold til metodikk og omfang fra fastsatt planprogram eller melding med utredningsprogram. Planer som omfattes av vedlegg II har ikke krav til planprogram eller melding med utredningsprogram og må derfor benytte krav som avtalt i oppstartsmøte med ansvarlig myndighet sjekk alltid oppstartsmøtereferatet for nyttig grunnlagsinformasjon. I tillegg til planprogram eller melding med utredningsprogram samt oppstartsmøtereferat skal krav i KU-forskriften oppfylles.

En konsekvensutredning av friluftsliv skal inneholde:

- innledning med beskrivelse av planforslaget/tiltaket
- vurdering av alternativer som skal utredes (se punkt 3.1.4)
- avgrensning av influensområde og utredningsområde (se punkt 3.1.5)
- oversikt over og vurdering av eksisterende kunnskap om friluftsliv (se punkt 3.2.1)
- befaringsområdene
- vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens (3.4 og 3.5 og 3.6)
- vurdering av usikkerhet i datagrunnlag for kunnskap (se punkt 3.6.3)
- rangering av alternativer (se punkt 3.7.2)
- presentasjon av fagutredning (se punkt 3.7)

Definisjon av friluftsliv

Friluftsliv er i denne håndboka definert som opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden, med sikte på miljøforandring og naturopplevelse. Friluftsliv er også en viktig økosystemtjeneste som bidrar til kunnskap og opplevelse. Fagtemaet friluftsliv omfatter:

- alle områder som har betydning for allmennhetens mulighet til å drive friluftsliv
- områder for ferdsel og opphold i grøntområder inne i byer og tettsteder, som for eksempel parker og andre grønne strukturer
- områder i byen som gatealleer og grønne havnepromenader

I utgangspunktet regnes ikke opparbeidede områder som gater, torg, allmenninger og promenader som friluftslivsområder. Skillet mellom friluftsliv og rekreasjon i grå areal i byer og tettsted kan imidlertid være glidende. For eksempel kan promenader eller torgplasser med tilrettelagte badeplasser regnes som et friluftslivsområde.

3.1 Forarbeid til konsekvensutredningen

Plan- eller utredningsprogrammet skal sette krav til metodikk og innhold i konsekvensutredningen. For planer uten plan- eller utredningsprogram skal oppstartsvarelet eller referat fra oppstartsmøte med ansvarlig myndighet avklare innhold og metodikk. Det er viktig at utreder setter seg inn i disse dokumentene, for at konsekvensutredningene svarer på kravene som er satt.

Merknader til oppstartsvarelet som har vært på høring og offentlig ettersyn må også sjekkes for å se om høringsparter eller private har kommet med informasjon om stier og friluftsområder.

3.1.1 Beskrivelse av planforslaget/tiltaket

Beskriv planforslaget/tiltaket. Beskrivelsen bør være kortfattet og beregnet på lesere uten teknisk kompetanse.

Beskrivelsen av planforslaget/tiltaket bør være lik for alle fagutredningene.

3.1.2 Fagkompetanse og metodikk

Beskriv hvem som har utført befaring, hvilken fagkompetanse/erfaring de har og hvilke metoder som er brukt.

I henhold til KU-forskriften § 17 skal utredninger følge anerkjent metodikk og utføres av personer med relevant faglig kompetanse.

Dette innebærer at befaring og utredning gjennomføres av fagperson med kompetanse til å utrede friluftsliv.

3.1.3 Nullalternativ

Beskriv nullalternativet. Gjør rede for hvilke planer eller tiltak som er lagt til grunn i nullalternativet. Begrunn eventuelt hvorfor vedtatte planer eller prosjekter ikke er inkludert i nullalternativet.

Nullalternativet brukes som sammenlikningsgrunnlag når det vurderes hvilken påvirkning en plan eller et tiltak vil ha. Nullalternativet er likt for alle fagtema, men hvert fagtema må vurdere hva dette betyr for sitt fag. For friluftsliv omfatter dette en

vurdering av dagens støysituasjon for de vedtatte tiltakene og planene som er definert som en del av nullalternativet.

Nullalternativet skal være definert i planprogram eller melding med utredningsprogram. Det samme gjelder om tiltaket har ulike alternativer.

For planer uten planprogram kan oppstartsmøtereferatet brukes for å innhente informasjon om nullalternativ og alternativer. For tiltak uten melding med utredningsprogram skal nullalternativ og eventuelle alternativer være definert av tiltakshaver. Se del 2.X for veiledning om hvordan nullalternativ og alternativer skal defineres.

3.1.4 Alternativer som skal utredes

Beskriv hvilke alternativer som skal utredes. Hent alternativvurderingen fra planprogrammet eller melding med utredningsprogram der dette finnes.

Beskriv også alternativer som tidligere har vært vurdert og hvilke alternativer som eventuelt er forkastet i en tidlig fase (KVU eller silingsprosess).

I henhold til KU-forskriften § 19 skal konsekvensutredningen redegjøre for relevante og realistiske alternativer der dette finnes. Vurdering av alternativer skal være beskrevet i planprogrammet eller i melding med utredningsprogram. For planer og tiltak uten plan- eller utredningsprogram må alternativene defineres før utredningene starter.

3.1.5 Influensområdet

Beskriv og begrunn avgrensning av utredningsområdet. Vis plan- eller tiltaksområdet og utredningsområdet på et kart.

Influensområdet er det området der midlertidige eller permanente virkninger forventes å kunne opptre. Influensområdet definerer avgrensningen av konsekvensutredningen.

Influensområdet er:

- plan- eller tiltaksområdet
- områder utenfor plan- eller tiltaksområdet som kan bli påvirket av planen eller tiltaket

For friluftsområder er dette definert som hele områdetypen, se nærmere beskrivelse av områdetyper i tabellen i kapittel 3.4 om delområder. Alle områdetyper som planen/tiltaket berører direkte eller indirekte blir en del av influensområdet. Hensikten med å avgrense influensområdet til områdetypen er at friluftsområder skal vurderes helhetlig.

Influensområde for friluftslivets ferdselsårer

Beskriv også influensområdet for friluftslivets ferdselsårer.

Ferdselsårene er turruter, stier, turveger og løyper. Turruter er skiltede, merkede og kartfesta traseer for ferdsel i den sesongen som er aktuell for bruk.

- ferdselsårer markeres på kart som en korridor med bredde mellom 30 og 50 meter
- korridoren kan være smalere på kortere strekninger hvor det er bebyggelse eller hindringer i dag
- hager og uteareal inkluderes i korridoren selv om dette ikke er offentlig tilgjengelig areal

I utgangspunktet skal hele ferdselsåren være en del av influensområdet for å sikre helhet og sammenheng. Dette er imidlertid ikke alltid hensiktsmessig, for eksempel dersom ferdselsåren er svært lang, som for eksempel Pilgrimsleden. I slike tilfeller kan ferdselsåren illustreres med en stiplet linje på et kart for å vise sammenhengen, men ferdselsåren skal i slike tilfeller ikke brukes for å avgrense influensområdet.

3.1.6 Avgrensning mot andre fagtema

Beskriv hvilke andre fagområder som blir utredet i prosjektet. Beskriv avgrensning mot andre fagområder.

Innholdet i tema friluftsliv ligger tett på andre utredningstema, utreder må avgrense sitt eget tema og ha dialog med andre fagutredere for å unngå dobbelttelling av verdier.

Det oppfordres til samarbeid med andre fagutredere for å utveksle informasjon som kunnskapsgrunnlag til egen utredning. Det er imidlertid viktig at det kun er beskrivelser og informasjon som innhentes fra de andre fagtemaene. **Verdier som er verdisatt i andre fagutredninger skal ikke verdsettes flere ganger.** For eksempel skal en utredning av friluftsliv ikke sette verdi på et kulturmiljø eller et kulturminne, men benytte informasjonen som grunnlag for å beskrive innholdet i friluftslivsområdet.

Forurensning (støy og luftkvalitet)

Støy og luftkvalitetens påvirkning på og konsekvens for friluftslivsverdier, vurderes under fagtematema friluftsliv.

Fagtema støy og luftkvalitet avgrenses til en vurdering av hvordan forurensningen påvirker, og har konsekvens for menneskers helse. Støy er også avgrenset til vurdering av følsom bebyggelse (som definert i T-1442) med tilhørende uteoppholdsarealer og omfatter ikke støy til friluftsområder.

Fagpersoner som utreder av friluftsliv, må få tilgang til beregninger og støykart som viser støysonene i friluftslivsområdene. Dette for å vurdere påvirkning på lydmiljøet i friluftsområdet. I planer eller tiltak hvor det gjøres støyutredninger må utreder av friluftsliv gjøre fagansvarlig på støy oppmerksom på at det kan være behov for beregninger for friluftsområdene.

Verdensarv

Områder som står på UNESCOs liste over verdensarv, skal utredes etter internasjonalt regelverk. Se eget kapittel for mer informasjon om konsekvensutredninger i verdensarvområder.

Landskap

Fagtemaet landskap inneholder naturlandskap og kulturlandskap, som ofte vil inneholde stier og større eller mindre friluftsområder.

Friluftsområdene og stienes betydning for friluftsliv slik som bruksverdi, kvaliteter, tilrettelegging med mer verdsettes under tema friluftsliv.

Kulturmiljø

Kulturminner som enkeltstående objekter og kulturminner i en større sammenheng som danner kulturmiljøer utredes under tema kulturmiljø. Historiske spor kan ha stor verdi som bruks- og opplevelsesområder for friluftslivet. Utredning for friluftsliv skal kun omtale og verdsette kulturminner eller kulturmiljø som en opplevelseskvalitet. De historiske verdiene hører hjemme under kulturmiljø.

Folkehelse

Friluftsliv er fysisk aktivitet som har positiv effekt på folkehelsen. Det er i skrivende stund ikke en anerkjent metodikk for konsekvensutredninger av folkehelse. Dette temaet er Helsedirektoratets ansvarsområde.

Dersom det gjøres beskrivelse eller omtale av folkehelse i forbindelse med planen eller tiltaket må dette samkjøres med friluftsliv for å unngå dobbelttelling.

Barn og unge

Det finnes ikke anerkjent metodikk for å konsekvensutredning for tema barn og unge. Utredning av nærturterreng, leke- og rekreasjonsområder, grønnkorridorer og marka kan spesielt medføre konsekvenser for barn og unge. Dersom det gjøres en beskrivelse/utredning av barn og unge i forbindelse med planen eller tiltaket må dette samkjøres med friluftsliv for å unngå dobbelttelling.

Barn- og unges bruk av et friluftsområde omtales i tema friluftsliv. Det samme gjelder hvis et friluftsområde er spesielt tilpasset barn og unge.

3.2 Kunnskapsgrunnlaget

Innhent tilstrekkelig kunnskap gjennom eksisterende informasjon og ny kartlegging.

Kunnskapsgrunnlaget for en utredning av friluftsliv innebærer:

- søk i eksisterende databaser og innhenting av ny kunnskap om friluftsliv. Se punkt under for oversikt over relevante databaser med eksisterende kunnskap
- befaring av området som skal utredes
- samtaler med lokale for å få informasjon om bruken av området

Tilpass omfanget på befaring og samtaler til planen. Regn med mer omfattende feltarbeid og flere samtaler med brukerne, dersom tiltaket kan få store konsekvenser for dagens friluftsliv og bruken av området.

3.2.1 Krav i plan- eller utredningsprogram

Beskriv hvilke krav som er satt til metodebruk, feltarbeid og artskartlegging i plan- eller utredningsprogrammet, der dette finnes.

Beskriv hvordan utredningskravene i plan- eller utredningsprogrammet er besvart. Gjør rede for og begrunn eventuelle avvik mellom utredningskrav og de kartleggingen som er gjennomført.

3.2.2 Bruk av eksisterende kunnskap

De tre viktigste kildene til informasjon om friluftsliv er:

- [Kartlagte og verdsatte friluftslivsområder i Miljødirektoratets kartkatalog](#)
Datasettet viser områder som er kartlagt og verdsatt etter metodikken i Miljødirektoratets veileder M98-2013 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder.
- [Statlig sikra friluftslivsområder i Miljødirektoratets kartkatalog](#)
Datasettet viser områder som er sikra for allmenne friluftslivsformål ved statlig hjelp.
- [Kartverkets innsynsløsning Norgeskart.no](#)
Nasjonal database for turruter gir viktig basisinformasjon i arbeidet med kommunale sti- og løypeplaner og planarbeid generelt.

Følgende databaser gir også nyttig informasjon:

- [Ut.no](#)
Turbeskrivelser og omtale av kvalitetene for tur- og friluftsområder kan være nyttig informasjon for å vurdere friluftsimteresser i arealplansaker
- [Barnetråkk for planleggere](#)
Barnetråkk er en metode for å kartlegge barn og unges bruk av nærmiljøet. Bearbeidet informasjon kan inngå i kommunens arealplaner
- [Skisporet.no](#)
Kart over preparerte skiløyper
- [mtbmap.no](#)
Kart som viser sykkelruter
- [Strava Global Heatmap](#)

Kart som viser løyper i bruk basert på logging med Strava (sykkelruter, skiløyper, turruter)

Kommunen og fylkeskommunene kan også ha kommunale eller regionale kart, planer, mål og/eller informasjon om friluftsliv for sin kommune liggende på egen nettside og kartportal.

Vurder kvaliteten på eksisterende kunnskap

For alle karttjenester og registreringer som benyttes, må utreder vurdere kvaliteten på eksisterende kunnskap. Følgende forhold bør vurderes:

- **Kilde og dato**

Informasjon som benyttes som kunnskapsgrunnlag må komme fra en pålitelig kilde og være oppdatert. Årstall på kart og informasjon, samt kilden til registreringene er eksempler på informasjon som kan belyse kvaliteten på et datamateriale. Kilde skal oppgis i kildeliste eller i tekst.

- **Har viktige forhold endret seg**

Sjekk at informasjonen om området er korrekt. Hvis det har vært vesentlig utbygging i området siden informasjonen ble registrert kan dette ha endret forholdene. Eksempelvis kan etablering eller utvidelse av bebyggelse eller aktivitet ha medført at deler av friluftsområdet ikke lenger er like attraktivt, eller tilgjengelig som på kartleggingstidspunktet. Bruksfrekvens er også et eksempel på forhold som kan endre seg over tid.

- **Kartlegging gjort etter metodikk i M98**

Kartlegging etter metodikken i Miljødirektoratets veileder M98 gjøres på kommunalt nivå og brukes som grunnlag for kommuneplan. De kartlagte friluftsområdene kan derfor være store og grovt avgrenset. Disse områdene må derfor ses på som et utgangspunkt for videre detaljering i reguleringsplan/tiltak.

3.2.3 Ny utredning av friluftslivsområder

Hent inn ny kunnskap gjennom befarung.

Det er alltid nødvendig å befare utredningsområdet og influensområdet. Befaringen er nødvendig både for å kontrollere eksisterende kunnskap og for å få detaljert kunnskap om utredningsområdet.

For å få bedre oversikt over kvaliteter og verdier i et område må brukerne av området kontaktes. Spesielt barns bruk blir ofte oversett når voksne skal registrere opplevelseskvaliteter. Barnehager og skoler kan gi god informasjon om hvordan og hvor ofte et friluftsområde brukes. Turlag og turistforeninger kan også sitte på viktig informasjon om området. Be om at disse organiserte brukerne av området tegner inn

for eksempel tråkk, akebakker, grillplasser og lekeplasser på et kart for å få en oversikt over hvordan området blir brukt. Metodikken fra barnetråkkregistreringer eller folketråkk kan gi gode retningslinjer for arbeidet.

Hent også inn kunnskap om alternative friluftsområder i regionen eller kommunen. Bruk eksisterende kunnskap for å finne ut hvor god dekningsgrad det er på tilsvarende friluftsområder i nærheten. Med dekningsgrad menes hvor mange tilsvarende områder for friluftsliv som finnes i kommunen eller regionen, eventuelt i nærområdet dersom det er utredning av et nærturområde eller leke- og rekreasjonsområde.

3.3 Inndeling i delområder

Del friluftsområdene inn etter områdetyper. Bruk områdetypene beskrevet i tabellen under for å dele inn friluftsområdet:

Områdetype	Beskrivelse
Blå-/grønnstruktur	En del av det "myke" transportsystemet og viktige forbindelseslinjer som knytter sammen boligområder og de mest brukte og egnede friluftslivsområdene. Korridorene skal ha et blå/grønt hovedpreg.
Leke- og rekreasjonsområde	Lekeplasser, ballplasser, nærmiljøanlegg, hundremeterskogen, badestrender, offentlig sikrede områder, parker og lignende som er mindre enn 200 daa.
Nærturterreng	Vegetasjonskledde områder på mer enn 200 daa. Områdene skal være tilknyttet byggeområder som f.eks. boligområder, skoler og barnehager, og ligge i gangavstand fra disse. De er vanligvis naturlig avgrenset av bebyggelse eller dyrket mark.
Marka	Omfatter noen av de viktigste områdene for friluftsliv i kommunen og/eller regionen. Grenser som regel direkte opp mot byer/ tettsteder og har direkte adkomst herfra.
Strandsone med tilhørende sjø og vassdrag	Områder langs kyst, innsjøer og vassdrag med muligheter for allment friluftsliv.
Friluftsliv i jordbrukslandskap	Områder der man etter friluftslovens bestemmelser kan ferdes i den tid marken er frosset eller snølagt (ikke i tidsrommet fra 30. april til 14. oktober). Jf. friluftsloven. Kategorien rommer også stier, driftsveger, skiløyper i jordbruksområder.
Utfartsområde	Store og små dagstuområder som ligger utenfor den umiddelbare nærhet til byer/tettsteder. Ofte egnet for en eller flere enkeltaktiviteter som det lokalt ikke finnes alternative områder til.
Store turområder med tilrettelegging	Dekker de nasjonalt viktigste fjell-, skog- og heiområdene med tilrettelegging i form av merket sti- og løypenett med tilhørende overnattingssteder
Store turområder uten tilrettelegging	Store områder eller systemer av delområder som er "inngrepsfrie".
Særlige kvalitetsområder	Landskap, natur- eller kulturmiljø som har helt spesielle opplevelseskvaliteter eller som har spesielt stor symbolverdi.

Andre friluftslivsområder	Områder av betydning for friluftslivet, men som ikke lar seg plassere i noen av de øvrige områdetypene.
----------------------------------	---

Tabell 1: Områdetyper for friluftslivsområder. Alle kategorier hentet fra veileder M98 (kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder).

Illustrer områdetypene på et kart. Bruk følgende fargekoder:

Områdetyper									
Følgende koder og farger skal brukes for de forskjellige områdetypene.									
Kode	Forklaring: Områdetyper	Farge – CMYK				Farge – RGB			
NT	Nærturterreng	20	0	100	0	204	255	0	
LR	Leke- og rekreasjonsområde	80	0	70	5	48	242	73	
GK	Grønkorridor – flate (polygon)	100	0	32	0	0	255	173	
GK	Grønkorridor – kurve	100	0	32	0	0	255	173	
MA	Marka	22	0	42	0	199	255	148	
SS	Strandsone med tilhørende sjø og vassdrag	50	50	0	0	128	128	255	
KL	Jordbrukslandskap	0	16	0	0	255	214	255	
UO	Utfartsområde	6	18	0	22	187	163	199	
TM	Store turområder med tilrettelegging	0	18	44	0	255	209	143	
TU	Store turområder uten tilrettelegging	0	5	34	0	255	242	168	
SK	Særlige kvalitetsområder	0	41	41	0	255	150	150	
AF	Andre friluftslivsområder	10	0	15	8	211	235	199	

Figur 1: Områdetyper med fargekoder. Registreringskategorier og fargekoder er hentet fra M98.

Områdetypene definerer delområdene. Delområdene/områdetypene skal verdsettes i sin helhet og hele delområdet/områdetypen skal ha samme verdi. se mer om verdsetting i kapittel 3.4.

Å bruke områdetypene som delområder gir ofte store delområder. Bakgrunnen for at områdetypene brukes for inndeling av delområder er at friluftsområdene skal vurderes helhetlig. Dette er viktig fordi områdetyper som nærturområder og bymarker ofte er utsatt for bitvis nedbygging av randsonene som både legger press på gjenværende areal, men som også flytter marka og nærturområder lenger vekk fra der folk bor. På sikt kan dette gjøre at områder mister sin funksjon som nærturområde eller at tilgjengelighet til marka blir redusert.

Mange friluftsområder har kvalitet, bruksverdi, og funksjon nettopp fordi de er sammenhengende og store. Delområder skal derfor ikke brukes for å sette lav verdi på for eksempel randsoner eller områder som framstår lite attraktive for friluftsliv. Disse

områdene kan ha en viktig funksjon for å beskytte kjerneområdene og beholde noen områder lengre inn i marka som urørte og «folketomme» for brukerne.

Registrering av ferdselsårer (stier og turruter)

Definer ferdselsårene som egne delområder som legges oppå områdetypene. Det er ikke hensiktsmessig å skille ut alle ferdselsårer som egne delområder. Kun de viktigste eller største ferdselsårene avgrenses som delområder/korridorer. Mindre ferdselsårer kan eventuelt merkes av på kartet med stiplet linje.

3.3.1 Sonering/inndeling av områdetyper

Del inn større friluftsområder innenfor influensområdet i mindre soner.

En slik underinndeling av store områder gjør det mulig å gi en god beskrivelse av større friluftsområder.

Det er ikke standardiserte kategorier for å dele områdetypene i mindre soner. Bruk kategorier som beskriver innholdet i, bruken eller funksjonen et område har. Det er viktig å velge et detaljeringsnivå som er hensiktsmessig for å presentere områdets innhold, verdier og kunne levere beslutningsrelevante vurderinger. Delområder benyttes også dersom det er flere områdetyper innenfor et plan-/eller tiltaksområde.

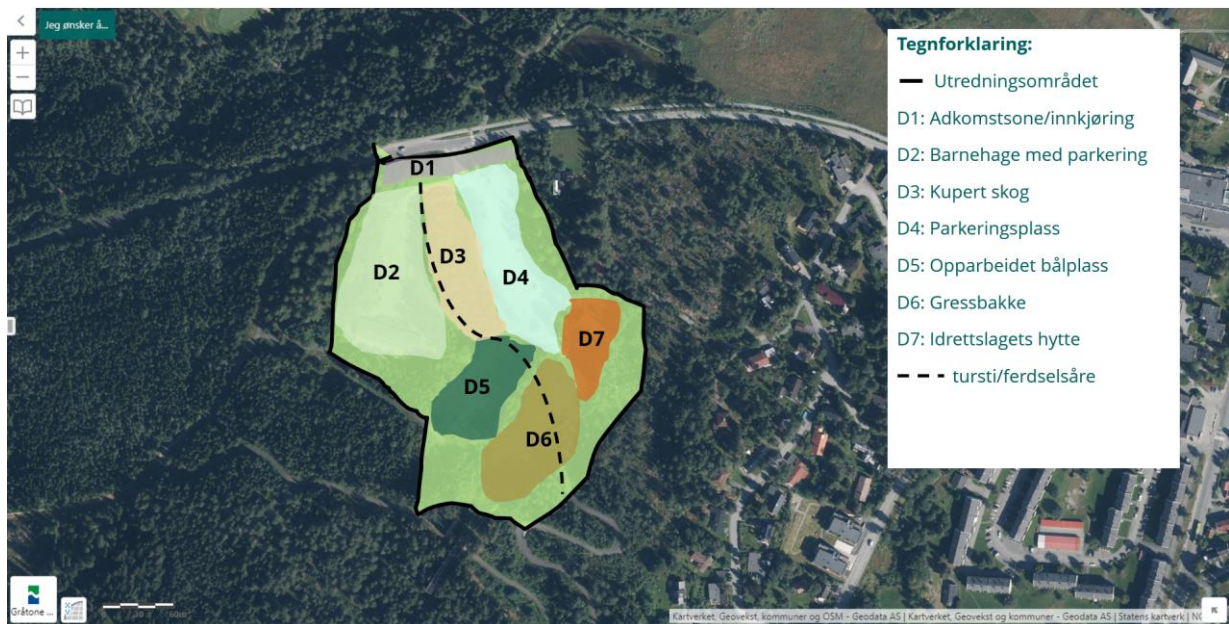
Er det ikke hensiktsmessig eller nødvendig å dele opp en områdetype for å beskrive den eller synliggjøre ulik påvirkning senere i utredningen, beskrives dette. Et leke- og rekreasjonsområde, en grønnkorridor eller en ferdselsåre kan være eksempel på områdetyper som ikke har behov for sonering eller inndeling.

Større sammenhengende friluftslivsområder kan med fordel deles inn i flere deler, eller soner. Eksempel på inndeling for større områder kan være:

- lekeområde
- adkomstområde
- parkeringsplass
- naturområde
- vann
- høyspentlinje
- stier og tråkk
- områder med urørt preg
- utsiktspunkt
- målpunkt
- tilrettelagte områder – benker, bord, toalett, gapahuk, informasjonstavler, bålplasser
- badeplass

Beskriv kort bakgrunnen for soneinndelingen, og illustrer dem på et kart.

Bruk fargene i fargekartet i figur 1 til å sette farge på områdetypene (for eksempel marka, grønnstruktur eller nærturterreng). Velg egne farger for sonene. Det finnes ikke noen standardisert fargekode for sonene.

Figur 2: Eksempel på illustrasjonskart med beskrivelse av ulike elementer innenfor utredningsområdet. Hele området ligger innenfor registreringskategori/områdekategori Marka (vis med fargekode for Marka som angitt i figur 1).

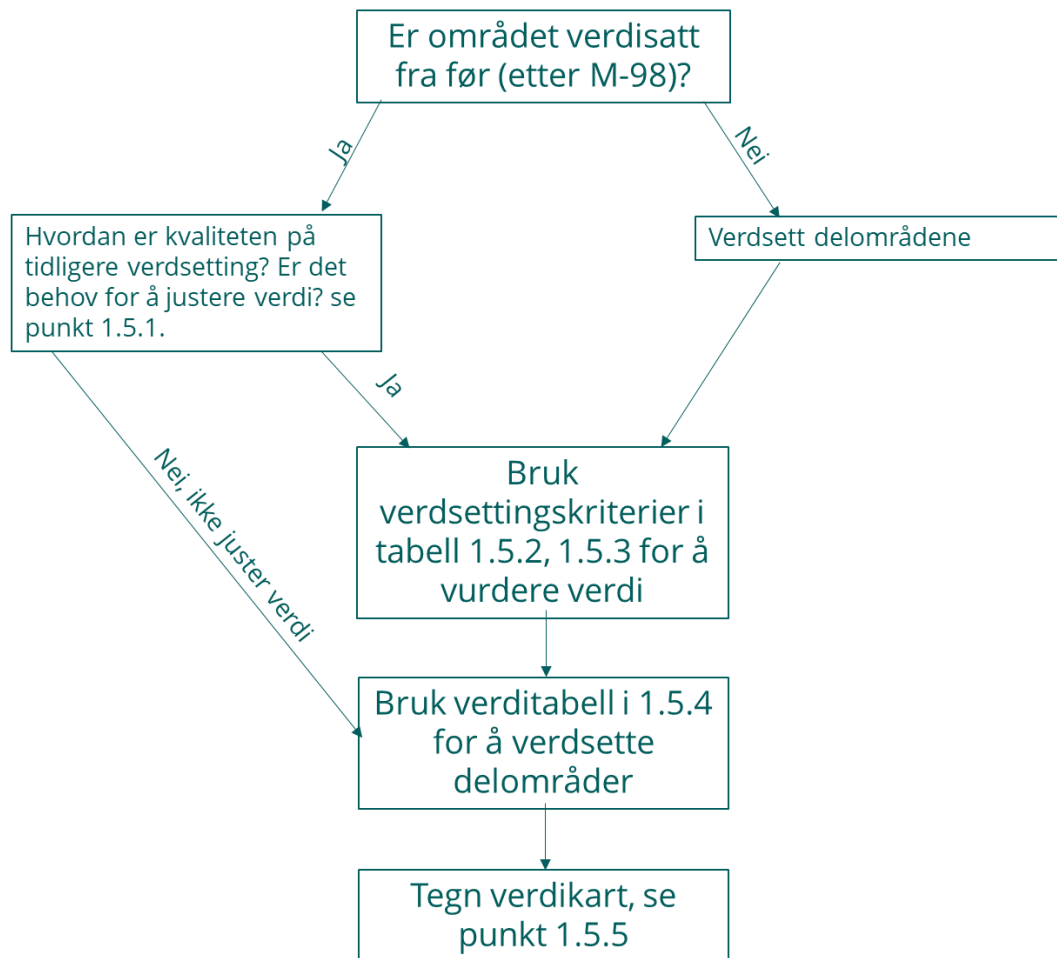
Beskrivelsen av delområdene eller av utredningsområdet i sin helhet danner grunnlag for verdsetting og vurdering av påvirkning.

3.4 Sette verdi

Sett verdi på delområdene. Både områdetypene og ferdsselsårene skal verdsettes.

Verdien på delområdene settes i utgangspunktet på områdetypene i sin helhet.

Oversikten under viser prosessen for å verdsette områdetyper/delområder og ferdsselsårer:

Figur 3: Oversikt som viser prosessen med å sette verdi på delområder. Dersom områdene er verdsatt tidligere (etter M98) er det i utgangspunktet ikke nødvendig å verdsette på nytt.

Dersom områdene er verdsatt tidligere (etter M98) er det i utgangspunktet ikke nødvendig å verdsette på nytt. Det bør imidlertid vurderes om det er behov for å justere avgrensning eller verdi. Se punkt 3.4.1 for mer veiledning.

Dersom området ikke er verdisatt tidligere skal det verdsettes som en del av konsekvensutredningen. Bruk tabellen i punkt 3.4.2 for å vurdere kvalitetene innenfor hvert delområde. Bruk deretter tabellen i punkt 3.4.3 for å sette verdi på delområdene.

3.4.1 Områder som allerede er registrert og verdsatt etter M98

Ikke sett ny verdi på områder som allerede er registrert og verdsatt av kommunene ved bruk av metodikken i M98. Bruk verdien fra M98 som utgangspunkt.

Det er ulik detaljeringsgrad på kommunale friluftslivskart som er laget etter metodikken i M98. Noen kommuner har kartlagt svært detaljert og har verdisatt små områder og differensiert innenfor større områder. Andre kommuner har gjort en veldig grov kartlegging, og har registrert svært store arealer i de enkelte registreringskategoriene.

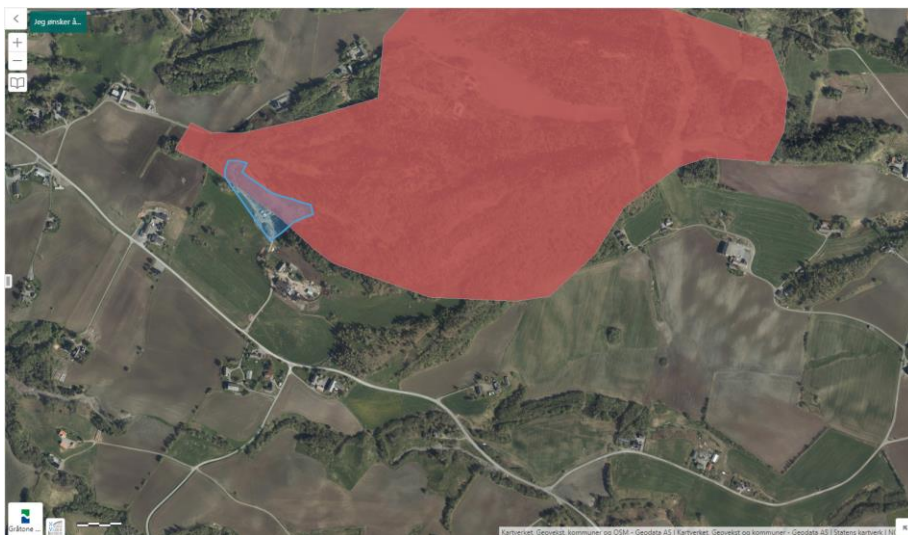
Befar området, og gjør en vurdering av om verdien fra M98 kartleggingen gir et riktig bilde av friluftslivsverdiene i området:

- dersom det kartlagte området er avgrenset og detaljert beskrevet, skal eksisterende verdisetting ikke endres
- dersom ny vurdering av området viser at den overordnede kartleggingen er for grovmasket eller lite detaljert kan det være grunn til å gjøre ny områdeavgrensning og eventuell verdisetting. **Dersom man gjennom konsekvensutredningen setter en annen vurdering av verdi skal dette begrunnes godt, se punkt om justering under.**
- dersom et kartlagt område er satt av som markaområde i kommuneplanen (for eksempel avgrenset med rød strek), og eksisterende kartlegging og verdisetting gjenspeiler dette kan ikke verdien endres. I slike tilfeller er det marka som helhet som er verdien. Et slikt bymarkområde skal ikke deles opp og verdsettes del for del

Justering av verdi fra friluftskartlegging etter M98

En konsekvensutredning for en reguleringsplan eller et tiltak kan gjøre en mer detaljert vurdering av et friluftsområde enn det som er gjort i en kommunalt heldekkende vurdering. Disse vurderingene er hovedsakelig gjort som skrivebordsarbeid ved hjelp av kart og eksisterende kunnskap. En konsekvensutredning kan derfor gi ny kunnskap som gjør at avgrensning og i noen tilfeller av verdi bør justeres.

I eksemplet nedenfor er et steinbrudd inkludert i et friluftslivsområde som er registrert som et svært viktig friluftsområde. Hele området, inkludert steinbruddet er dermed registrert som stor eller svært stor verdi.

Figur 4: Registrert friluftsområde med stor verdi med steinbrudd

I et slikt tilfelle kan avgrensningen av det eksisterende friluftslivsområdet justeres. Selve steinbruddet kan i konsekvensutredningen settes til ubetydelig. Justering av avgrensning og verdi må begrunnes.

Det er kun unntaksvis at verdien i M98 skal endres. Randsoner og midlertidige anlegg som er innenfor et kartlagt friluftsområde kan framstå som ubetydelige. Disse kan imidlertid ha en funksjon og potensiale for friluftsområdet og skal derfor ikke nedjusteres. Et område som framstår lite attraktivt, kan ha en avgjørende funksjon for at området kan brukes. Eksempel på dette kan være parkeringsplasser, eller oppstillingsplasser for løypemaskiner, som fremstår som lite attraktive i seg selv, men som er viktige for bruken av friluftsområdet. Et annet eksempel kan være et område som er midlertidig tatt i bruk som lager eller deponi. Slike områder skal ikke automatisk vurderes som ubetydelige eller tas ut av avgrensningen av friluftsområdet.

Utreder må også se på potensialet i et område. Et steinbrudd kan ha en tilbakeføringsplan som gjør at området kan bli en mer attraktiv del av friluftsområdet på sikt. Ta kontakt med kommunen for å avklare fremtidig bruk av området.

Dersom verdi skal justeres, bruk tabellene i punkt 3.4.2 og 3.4.3 for å sette verdi på delområdene. Justering av verdi og avgrensning i konsekvensutredningen endrer ikke verdisettingen i kommunens friluftslivskartlegging.

3.4.2 Verdsettingskriterier for delområder og ferdselsårer

Bruk kriteriene i tabell 2 for å sette verdi på delområdene og ferdselsårene. Bruk kriteriene så langt de er relevante.

Det er ikke alle kriteriene som passer i alle saker, se i så fall bort fra kriterier som ikke er aktuelle å bruke.

Kriteriene viser alle verdiene som kan finnes innenfor et friluftsområde, og skal fange opp både bruksfrekvens, kvalitet og funksjon i et område. Kriteriene skal utdype og forsterke hverandre. **Dersom ett kriterium har score 4-5 skal det være utslagsgivende for total score.** Dette betyr at kriteriene kun kan forsterke hverandre, men at kriterier med lav score ikke kan trekke ned høy score. For eksempel vil et friluftsområde med stor bruksfrekvens (score 5), få en total score på 5, selv om det ikke er god tilrettelegging i området (score 2). En score på 5 kan altså ikke trekkes ned. Den kan kun forsterkes av de andre kriteriene.

Noen av kriteriene kan tilsynelatende "slå ut" hverandre. Eksempelvis vil et område som får høy score på grunn av få inngrep, naturlig nok få lav score på grunn av lite tilrettelegging. Dette gir imidlertid ikke noen utslag på den totale scoren, i og med at kriteriene ikke kan trekke ned hverandre.

Gi score til de aktuelle kriteriene basert på beskrivelsen i tabellen. **Se også grundigere beskrivelse av verdsettingskriteriene under tabellen.**

Verdsettingskriterier	Forklaring (utdypende forklaring under tabell)	1	2	3	4	5
Brukerfrekvens	Hvor stor er dagens brukerfrekvens?	Liten	Noe	Middels	Ganske stor	Stor
Regionale og nasjonale brukere	Brukes området av personer som ikke er lokale?	Aldri	Nesten aldri	Middels	Ganske ofte	Ofte
Opplevelseskvalitet	Har området spesielle natur- eller kulturhistoriske opplevelseskvaliteter?	Ingen	Litt	Middels	Ganske mange	Mange
Symbolverdi	Har området en spesiell symbolverdi?	Ingen	Litt	Middels	Ganske stor	Stor
Funksjon	Har området en spesiell funksjon (atkomstzone, korridor, parkeringsplass)	Ikke spesiell funksjon	Noe spesiell funksjon	Middels funksjon	Ganske spesiell funksjon	Spesiell funksjon
Egnethet	Har området spesielt godt egnet for en eller flere enkeltaktiviteter som det ikke finnes like gode alternative områder til?	Dårlig	Ganske dårlig	Middels	Ganske godt	Godt
Tilrettelegging	Er området tilrettelagt for spesielle aktiviteter eller grupper?	Ikke tilrettelagt	Litt tilrettelagt	Middels til rettelt	Ganske godt til rettelt	Høy grad av tilrettelegging
Kunnskapsverdier	Er området egnet i undervisningssammenheng eller har området spesielle natur- eller kulturvitenskapelige kvaliteter?	Få	Ganske få	Middels	Ganske mange	Mange
Lydmiljø	Har området godt lydmiljø?	Dårlig	Ganske dårlig	Middels	Ganske godt	Godt
Inngrep	Er området inngrepsfritt?	Utbygd	Ganske utbygd	Middels	Ganske inngrepsfritt	Inngrepsfritt
Utstrekning	Er området stort nok for å utøve de ønskede aktivitetene?	For lite	Mangler mye	Mangler noe	Mangler lite	Stort nok
Tilgjengelighet	Er tilgjengeligheten god, eller kan den bli god?	Dårlig	Ganske dårlig	Middels	Ganske god	God
Potensiell bruk	Har området potensial utover dagens bruk?	Liten	Ganske liten	Middels	Ganske stor	Stor
Total score						

Tabell 2: Verdsettingskriterier for verdsetting av delområder. Dersom ett kriterium har score 4-5 skal det være utslagsgivende for total score. Bruk supplerende verdsettingskriterier (tabell 2) dersom det er vanskelig å sette en tydelig score. Verdikriteriene er hentet fra M98.

Brukerfrekvens bør gis score ut fra lokale forhold og ses på i kommunal målestokk.

Høy score, det vil si mange brukere, vil være ulikt fra en landkommune med få innbyggere til en større by. De færreste har eksakte tall på bruk. Lokale informanter, turpostkasser etc. kan bidra til å gi en pekepinn på hva som bør gi høy eller lav score i den enkelte kommune.

Områder som hovedsakelig blir brukt av barn og unge blir ofte svært viktige, da de har kort aksjonsradius og ikke kan bevege seg langt for å finne et tilsvarende område.

Regionale/nasjonale brukere gir en indikasjon på hvem som bruker området, og hvor de kommer fra. Det er ikke nødvendig med tellinger av brukere.

Dersom området har regionale eller nasjonale brukere, vil det trekke opp verdien. Fravær av regionale og nasjonale brukere kan imidlertid ikke trekke ned verdien.

Opplevelseskvalitet er sentralt i definisjonen av friluftslivet. Egenskaper som kulturminner, spesielle naturfenomener, landskapsformer, landskapsrom og natur- og kulturlandskap er viktig for friluftslivsutøveren.

Symbolverdi er knyttet til folks stedstilhørighet. Forskning viser at symbolverdien av områder er verdifull for friluftslivsbrukere. F.eks. kan et område ha lange tradisjoner som turmål. Et slikt område blir mer verdifullt enn et funksjonelt tilsvarende område uten denne symbolverdien.

Funksjon er et viktig kriterium for vurdering av mindre områder (eller delområder av større områder), som støtter opp om bruken av tilgrensende friluftslivsområder. Hvis området har spesielle funksjoner, kan det øke verdien.

Er området en atkomstzone, korridor eller parkeringsplass, vil nedbygging få store konsekvenser for bruken. Et annet eksempel på viktig funksjon er hovedturdrag.

Egnethet vurderes ut fra om området er spesielt godt egnet til en aktivitet som det ikke finnes alternativer til i nærheten. Det er også viktig å ta med i betraktning om området er egnet til andre aktiviteter enn de som utøves i dag.

Klatring er et eksempel på en aktivitet som er avhengig av spesielle områder. Dersom disse områdene blir utilgjengelige, blir det vanskelig å utøve aktiviteten. Vurder også hvor mange andre slike områder som finnes i kommunen eller regionen. Dersom det er få andre områder som er like godt egnet, bør dette trekke opp verdien på området.

Tilrettelegging er knyttet til hvor tilrettelagt et område er for spesielle aktiviteter eller grupper.

Tilrettelegging er en verdissettingskriterie som kan trekke et område opp i verdi. Men mangel på tilrettelegging skal ikke trekke verdien ned. For eksempel kan ikke verdien av et stort utmarksområde trekkes ned i verdi fordi området ikke har universelt utformede turveier.

Grad av tilrettelegging må ses opp mot områdets funksjon. For eksempel bør et lekeområde være mer tilrettelagt enn de store utmarksområdene. God tilrettelegging i de store utmarksområdene kan være enkelt merkede turstier, mens i andre løyper nærmere bebyggelsen kan være merket med informasjonsplakater.

God tilrettelegging av et lekeområde eller et nærturterreng kan på den andre siden være tilgjengelighet for alle, med terskelfri adkomst for rullende hjelpemidler og tilgang på wc eller p-plass. Utreder må selv vurdere hvor lista ligger for å sette høyeste score for tilrettelegging. Dette må begrunnes.

Vær oppmerksom på at selv om godt tilrettelagte områder kan få høy score, er det ikke nødvendigvis alltid positivt med tilretteleggingstiltak. For eksempel vil fravær av inngrep og tilrettelegging være en del av verdien i enkelte friluftsområder. Etablering av nye tilretteleggingstiltak vil derfor vurderes som inngrep/påvirkning.

Kunnskapsverdier er knyttet til undervisning og læring. Dersom området er egnet i undervisningssammenheng, eller har spesielle natur- eller kulturvitenskaplige kvaliteter kan området få høy score. Det er derfor viktig å undersøke om skoler/ barnehager bruker området i dag.

Lydmiljø brukes for å beskrive et område hvor støyen ikke oppleves plagsom, uønsket eller helseskadelig, og hvor området har en kvalitet som gjør det egnet for opphold og rekreasjon. Områder med lite støy skal få høy score. Stille områder representerer ofte en spesiell kvalitet i sammenheng med friluftsliv.

Hva som er et godt lydmiljø vil i de aller fleste tilfeller være en skjønnsmessig vurdering, og vil ofte være relatert til lydmiljøet i nærliggende områder. Lydmiljøet for et parkområde i en by med mye trafikk har lav score, men kan samtidig kan det være et viktig eller svært viktig friluftsområde når det kommer til den endelige verdsettingen.

Inngrep vurderes ut fra omfanget av inngrep. Dersom området er fritt for inngrep får området høy score. Et område med utbygging, veger og andre inngrep får lavere score. Inngrep er i denne sammenhengen alle tiltak som omfatter graving og opparbeiding av terrenget. Grusede turveger vil i denne sammenheng regnes som et inngrep, mens enkle turstier og tråkk regnes ikke som et nevneverdig inngrep.

Utstrekning handler om størrelsen på et område. Scoren settes ut fra en vurdering av om området er stort nok til å utøve de ønskede aktivitetene. Eksempelvis kan et lite område som er ment for små barn få høy score, fordi et lite, inngjerdet område er godt tilpasset småbarns behov. Mens et tilsvarende lite område som skal brukes som et offentlig parkområde kan få lav score, fordi området er for lite til å være tilpasset en voksen brukergruppe.

Generelt vil små områder med sirkulær form være bedre friluftslivsområder enn avlange, smale områder av samme størrelse. Slike smale trekk kan imidlertid være godt egnet som ferdselskorridorer.

Tilgjengelighet er knyttet til hvor enkelt det er å komme seg til området. Vurder tilgjengeligheten til et område ut ifra hvor brukerne kommer fra. Er det stort sett lokale brukere, er det avgjørende at atkomsten er eller kan bli trygg for gående og syklende. For friluftslivsområder som ligger lengre fra tettsteder og byer, er det viktigere at området kan nås med offentlig kommunikasjon, eller at det finnes gode parkeringsplasser ved innfallsportene. Stengsler med på å vanskeliggjøre tilgjengeligheten til verdifulle friluftslivsområder.

Avstanden til der folk bor er avgjørende for tilgjengeligheten, men vil også variere etter hvilken områdetype man vurderer. Husk at flere grupper (f.eks. barn og unge) har kort aksjonsradius. For barn i førskolealder er normal aksjonsradius under 100 meter.

Potensiell bruk handler om hvordan et område kan bli brukt hvis det gjøres enkle tiltak for å gjøre området mer kjent, bedre tilrettelagt eller mer tilgjengelig.

Områdets potensielle verdi kan tas med i betraktningen, men kriteriet må brukes meget bevisst og i begrenset grad. Tilnærmet alle utmarksområder kan gjennom tilrettelegging, etablering av adkomst og informasjon få høy bruk. Slik sett kan «alle» friluftslivsområder få høy potensiell verdi, og kriteriet blir verdiløst.

Vær derfor realistisk, og forutsett kun enkle tilretteleggingstiltak ved vurdering av potensiell bruk, som for eksempel å lage enkle passasjer eller adkomstmuligheter til et friluftsområde som i dag er lite tilgjengelig. Bruk kommunens planer for å vurdere potensiell bruk. Dersom det er lagt inn tiltak i en kommunal plan for å oppgradere eller tilrettelegge et område kan dette legges til grunn for vurderingen. I kommuner med stort utbyggingspress bør det vurderes om området i fremtiden vil bli mer attraktivt som følge av befolkningsvekst og behov for flere og større friluftsområder.

3.4.3 Verditabell for delområder

Sett verdi ut fra den totale scoren delområdene har fått ved vurdering av verdsettingskriteriene.

Verdiskalaen har fem punkter, og går fra ubetydelig verdi, til noe verdi, middels stor verdi, stor verdi og svært stor verdi.

Score etter verdsettingskriterier	1	2	3	4	5
KU-verdi	Uten betydning	Noe verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi

Tabell 3: Verditabell. Verdisetting av delområder friluftsliv, basert på score på verdikriteriene

3.4.4 Verdikart

Verdsett alle delområder og vis dem på et verdikart ved bruk av fargene vist i tabellen under.

Verdikartet skal vise verdiene på delområdene og skal dekke planområdet og relevante delområder i influensområdet. Alle arealene innenfor planområdet skal vurderes, og skal fargelegges i henhold til tabellen som viser anbefalt fargebruk på verdikart.

	Anbefalt signatur	RGB-farge/strektykkelse
Avgrensning av området	-----	Sort stiplet linje
Uten betydning		217,217,217
Noe verdi		255,254,55
Middels verdi		254,192,45
Stor verdi		253,112,50
Svært stor verdi		175,15,15

Tabell 4: Fargesetting og fargekoder for å sette fager på et verdikart.

Gjør en konkret vurdering av hvilken transparens det enkelte delområdet skal ha ved utarbeidelse av verdikart.

Bruk fortrinnsvis et gråtonekart som bakgrunnskart. Fargekart eller flyfoto vil påvirke fargefremstillingen til det enkelte delområdet, og det kan bli store avvik fra de opprinnelige fargekodene for verdi.

3.5 Vurdere påvirkning

Beskriv hvilke faktorer som påvirker verdiene i utredningsområdet med utgangspunkt i faktorene som er beskrevet i påvirkningstabellen.

Påvirkning er et uttrykk for endringer i det berørte området. Påvirkning på friluftslivsverdier handler om at funksjoner forringes, eventuelt at sammenhenger helt eller delvis brytes opp.

Vurder kun påvirkning for varige forringelser/forbedringer. Varig påvirkning kan være både miljøskader og miljøforbedringer. Med varige miljøskader menes både irreversible inngrep og miljøendringer. Varig påvirkning kan følge både av midlertidige tiltak i anleggsperioden og av det ferdige tiltaket.

Midlertidige virkninger knyttet til anleggsfasen skal beskrives, men skal ikke inkluderes i vurdering av påvirkningen, med mindre de vurderes å gi varige virkninger. Areal som midlertidig brukes i anleggsperioden og ikke kan tilbakeføres til den tilstanden det hadde før inngrep, skal som hovedregel behandles som en del av den varige påvirkningen for friluftslivet.

Midlertidige virkninger kan for eksempel være påvirkning i form av støy og støv i anleggsfase. Eventuelt midlertidig omlegging av ferdselsårer mens anleggsarbeidet pågår.

3.5.1 Påvirkningstabell

Bruk påvirkningstabellen for å vurdere påvirkning. Begrunn vurderingen av påvirkningsgrad, slik at det går frem hvilke kriterier det er lagt vekt på.

Vurder hvordan planen eller tiltaket vil påvirke dagens situasjon (nullalternativet), og beskriv hvordan verdiene som finnes i området i dag blir påvirket.

De vanligste påvirkningsfaktorene på friluftsliv er:

- arealbeslag
- barrierer/stengsler som reduserer tilgjengelighet og adkomst
- forurensning (støy, støv, avrenning)
- klimaendringer

Se på veiledningen under tabellen for å få mer kunnskap om faktorene som kan påvirke friluftslivet.

Påvirkningstabellen har en femdelt skala fra forbedret, ubetydelig endring, noe forringet, forringet til sterkt forringet. Tabellen viser kriterier for å vurdere påvirkning. For hver påvirkningsgrad er det tilstrekkelig at ett kulepunkt oppfylles.

	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet	Forringet	Sterkt forringet
Områdetype	ingen reduksjon i areal området blir utvidet og/eller får positive fysiske endringer bedre tilgjengelighet: bedre adkomst og/eller eksisterende barrierer/stengsler blir fjernet reduisert forurensning (støy, støv, avrenning) funksjon opprettholdes og underbygges	ingen eller liten reduksjon i areal ingen eller få fysiske endringer ingen eller lite redusert tilgjengelighet ingen eller liten økning i forurensning (støy, støv, avrenning) funksjon uendret	arealbeslag eller fysiske endringer som reduserer området noe redusert tilgjengelighet: vanskeligere atkomst til området, stengsler og/eller barrierer noe økt forurensning (støy, støv, avrenning) funksjon endres	arealbeslag eller en fysisk endring som i stor grad reduserer området svært redusert tilgjengelighet: flere atkomst-muligheter til området blir fjernet. Flere barrierer og/eller stengsler etableres i eller ved området. økt forurensning (støy, støv, avrenning) stor endring av funksjon	friluftsområdet bygges ned og forsvinner området blir utilgjengelig. Barrierer, stengsler i eller ved området gjør området utilgjengelig for bruk. Atkomst-muligheter fjernes vesentlig økt forurensning (støy, støv, avrenning) dagens funksjon forsvinner
Friluftslivets ferdselsårer	ferdselsårer forbedres	ingen eller liten omlegging av ferdselsårer	ferdselsårer blir lengre (noe omveg)	ferdselsårer blir vesentlig lenger (omveg)	ferdselsårer blir brutt

Tabell 5: Påvirkningstabell friluftsliv

Synliggjør påvirkningsgrad innenfor påvirkningskategoriene ved bruk av skyvelinjal.

Dette er viktig for å sette en riktig konsekvensgrad i konsekvensvifta.

Arealbeslag

Beskriv arealtap både som areal berørt og som andel av delområdet.

Størrelse og arrondering av et friluftslivsområde har betydning for kvalitet og opplevelse. For store friluftslivsområder vil helhet og størrelse være en kvalitet/verdi i seg selv.

I tillegg er randsonene ofte brukt av de med minst bevegelsesfrihet slik som for eksempel barn og eldre. Tiltak i randsoner nært byer og tettsteder gjør at marka gradvis "flyttes" lenger vekk og blir mindre tilgjengelig. Tiltak i randsonen kan medføre at avstanden til friluftslivsområde blir for lang for daglig bruk. Tiltak i randsonene skal derfor ikke bagatelliseres i vurdering av påvirkning. Andel i prosent kan framstå liten når områdene er store, og det utelukkende ses på det aktuelle tiltaket. Tiltaket må vurderes i forhold til samlet belastning/inngrep i friluftslivsområdet.

Fysiske endringer i et friluftsområde kan være tiltak som tilrettelegger for friluftslivet, eller endringer som reduserer attraktiviteten og kvalitetene i et friluftsområde. Et eksempel er asfaltering av turveger som øker tilgjengelighet for noen grupper og kan føre til ny bruk, men som er en endring i et friluftsområde uten tilrettelegging.

Barrierer/stengsler som reduserer tilgjengelighet og atkomst

Et stengsel er ofte en fysisk hindring i form av et gjerde, en bygning eller beplantning.

Med barrierer menes både fysiske- og mentale hindringer som påvirker tilgangen til områder. En veg kan være både en fysisk og mental barriere. Jo større vegen er, jo større blir barrierevirkningen, både fysisk og mentalt. Kryss, rundkjøringer, midtdelere og høy fart kan øke barrierevirkningen.

Stengsler og barrierer kan redusere tilgjengeligheten. Tilgjengelighet handler om hvor lett eller vanskelig det er å komme seg til et friluftslivsområde, for eksempel ned til strandsonen.

Privatisering av offentlige områder med hekker, gjerder og møblering kan føre til at brukere av området føler seg uønsket, og at de opplever at de går på private områder. Dette gir en mental hindring og kan redusere bruken av et område.

Vesentlig økt tilrettelegging kan også føre til at nye brukergrupper tar i bruk områder som tidligere har vært stille og urørte. Økt bruksfrekvens og mye folk kan også oppleves som en mental barriere for de som ønsker et friluftsliv med stillhet og ro.

Vurder om tiltaket fører til fragmentering av et friluftsområde. Dersom et sammenhengende område deles i to av en veg, vil dette forringe kvaliteten på området.

Vurder verdien på områdene som skilles fra hverandre. Vurder også om det er en naturlig sammenheng mellom områdene som deles opp i dag, og om det er forbindelseslinjer som blir brutt.

Hvis restarealet er lite, eventuelt er splittet opp i mange små fragmenter, taper delområdet trolig mye av sin funksjon. Da brukes påvirkningsgraden sterkt forringet.

Vurder også om et tiltak kan binde sammen områder som tidligere har vært adskilt, for eksempel ved at det anlegges en bro eller gangveg som gjør det enklere å krysse eksisterende hindringer.

Funksjon

Funksjon er et viktig kriterie for vurdering av mindre områder som støtter opp om bruken av tilgrensende friluftslivsområder. Hvis området har spesielle funksjoner, kan det øke verdien.

Eksempel på områder med viktig funksjon er atkomstsoner, korridorer eller parkeringsplass. Å fjerne eller redusere disse funksjonsområdene kan ha en stor negativ konsekvens for bruken av det tilgrensende friluftsområdet. Et annet eksempel på viktig funksjon er hovedturdrag.

Forurensning (støy, støv, avrenning m.fl.)

Fravær av støy og støv er en forutsetning for at de fleste friluftslivsområdene skal oppleves som attraktive.

Gjør rede for støynivå og lydbilde i friluftsområdet. Samarbeid med den som gjør støyberegningene i prosjektet for å få tak i støykart, og for å beregne og vurdere effekt av eventuelle avbøtende tiltak.

Hvilke lydnivåer som oppleves som sjenerende, avhenger av hvilken type område man befinner seg i og hvilken bruk av området som er ønskelig, og vil ofte være relatert til lydmiljøet i nærliggende områder.

Gjør rede for om tiltaket kan føre til støv eller annen luftforurensning. Eksempel på slike tiltak kan være masseuttak eller massedeponier. Samarbeid med den som gjør spredningsberegninger i prosjektet for å få tak i luftsonekart.

Gjør rede for om tiltaket kan føre til økt avrenning eller tilslamming av vassdrag. Eksempel på slike tiltak kan være masseuttak, massedeponier eller industri- og

næringsvirksomhet. Samarbeid med den som gjør utredning av vannmiljø eller grunnforurensning for å få tak i spredningsberegninger, og for å vurdere effekt av eventuelle avbøtende tiltak.

Klimaendringer

Vurder om planen eller tiltaket kan forsterke virkninger av forventede klimaendringer på friluftslivsområdet. Dersom tiltaket kan bidra til at friluftsområdet kan bli forringet eller ødelagt som følge av for eksempel styrtregn, flom eller skred, skal dette inkluderes i vurdering av påvirkning.

Klimaendringenes konsekvenser for bygninger og mennesker skal ikke vurderes i utredningen av friluftsliv. Dette vurderes i ROS-analysen. Utredningen skal heller ikke vurdere effekten av klimaendringer i seg selv. **Vurder kun hvordan utbyggingen kan forsterke virkningen av klimaendringene på friluftsområdet.**

For eksempel vil utbygging av et næringsområde føre til nedbygging av arealer som i dag drenerer regn og forsinker flom. Asfaltering fører til mer overvann og økt vannmengde nedenfor utbyggingsområdet. Dette kan føre til at friluftsområder like ved utbyggingsområdet blir forringet, eller mer sårbare som følge av at tiltaket forsterker virkningene av kraftig regn og overvann.

Det finnes i dag ikke en standardisert metode for vurdering av påvirkning fra klimaendringer. Det må derfor gjøres en enkel, skjønnsmessig vurdering av i hvor stor grad tiltaket forsterker effekter av klimaendringene. Bruk lista under som et utgangspunkt for å vurdere konsekvenser av tiltak på ulike klimavirkninger.

Havnivåstigning: Vil tiltaket eller planen hindre tilgang til friluftsområder dersom dagens forbindelseslinjer forsvinner?

Vurder om det er stier, turveier eller andre forbindelseslinjer i området i dag, som i fremtiden vil bli borte som følge av havnivåstigning, og som dermed kan hindre adkomst til friluftsområder. Vurder også om dagens friluftsområder på sikt vil bli vanskelig tilgjengelige eller borte som følge av havnivåstigning.

Beskriv om det i dag er alternative forbindelseslinjer eller friluftsområder, eller om planen forringer eller ødelegger fremtidig tilgang?

Regn og overvann: Medfører tiltaket eller planen at friluftsområder blir mer utsatt for kraftig regn eller overvann?

Dette punktet er spesielt aktuelt å vurdere ved utbygging i områder med mye harde flater, hvor regn og overvann ikke dreneres bort. Det er også aktuelt i ller/skråninger/daler, som for eksempel Gudbrandsdalen, hvor flom i mange mindre vassdrag, gir stor flom i hovedvassdraget.

Vurder om utbyggingen kan føre til redusert dreneringseffekt, og dermed økt overvann og kraftige regnskylt nedenfor utbyggingsområdet. For eksempel kan stier og veier nedenfor et utbyggingsområde skylles bort/vaskes ut/oversvømmes som følge av økt overvann og kraftigere regnskylt.

Ved nedbygging av arealer i skrånende terreng må overvannshåndtering vurderes i prosjekteringsfasen. Det er viktig at det i slike vurderinger også tas hensyn til friluftsområder, og ikke bare til bebyggelse og mennesker.

Skred og erosjon: Bidrar eller øker tiltaket eller planen faren for at friluftsområder blir mer utsatt for skredsituasjoner eller utvasking?

Skred og erosjon kan ødelegge hele eller deler av friluftsområder, hindre atkomst, skape barrierer og eller ødelegge ferdselsårer. Er det behov for sikringstiltak for å gi tilstrekkelig sikkerhet for bebyggelse og mennesker må det også tas hensyn til friluftsområder.

Isgang: Medfører tiltaket eller planen virkninger på isgang i vann og vassdrag?

Dette punktet bør vurderes ved utbygging nært vassdrag. Klimaendringene fører til økt isgang og store ispropper på andre tidspunkter enn tidligere.

Økt isgang kan føre til at friluftsområder oppstrøms eller nedstrøms forringes eller ødelegges av oppstuvning av is, eventuelt av isras og flom når ispropper løsner.

Se på klimaprofilen for det aktuelle fylket på [Klimaservicesenter](#) for mer informasjon om faren for isgang i utbyggingsområdet.

Tørke: Bidrar planen eller tiltaket til ytterligere tørke eller tørrlegging av friluftsområder i eller ved tiltaksområdet?

Dette punktet er spesielt relevant å vurdere dersom planen eller tiltaket medfører inngrep i myr eller våtmarksområder.

Myr og våtmark magasinerer vann og slipper ut jevnt nedstrøms. Nedbygging og drenering av myrer og våtmarksområder kan føre til at det blir mindre vann i bekker nedstrøms, og at bekker tørrlegges i deler av året. Dette kan ha redusere attraktiviteten og naturopplevelsen i et friluftsområde.

Avrenning og endrede vilkår i vann: Kan tiltaket føre til vesentlig økt avrenning, eller til ytterligere oksygenreduksjon eller partikkelbelastning, som vil gi utfordringer for marint naturmangfold?

Dette punktet er relevant å vurdere ved utbygging nært vann og vassdrag hvor det er friluftssinteresser knyttet til bruk av vassdragene, til for eksempel bading eller fiske. Økende nedbør og klimaendringer fører til økt avrenning, økt

temperatur på vannet med tilhørende algeoppblomstring. Dette gjør vassdragene mindre attraktive for bading og fiske.

Vurder om planen eller tiltaket vil medføre blottlegging av arealer, og mer avrenning eller forurensning som følge av mer nedbør. Vurder også hvor vesentlig dette vil påvirke bruken og opplevelsen av friluftsområder ved og i vann og vassdrag.

3.5.2 Endring av planen for å unngå eller begrense virkninger

Beskriv hvilke tiltak som er vurdert for å unngå, begrense, istandsette og om mulig kompensere vesentlig negative virkningen for miljø og samfunn, både i bygge- og driftsfasen. Ta utgangspunkt i tiltakshierarkiet.

Dersom konsekvensutredningen viser at planen eller tiltaket har negative virkninger for friluftsliv bør det vurderes tiltak for å unngå eller redusere miljøskaden. Endringer og tilpasninger som inkluderes i planforslaget, og fastsettes gjennom plankart og bestemmelser kan legges til grunn for vurdering av påvirkning.

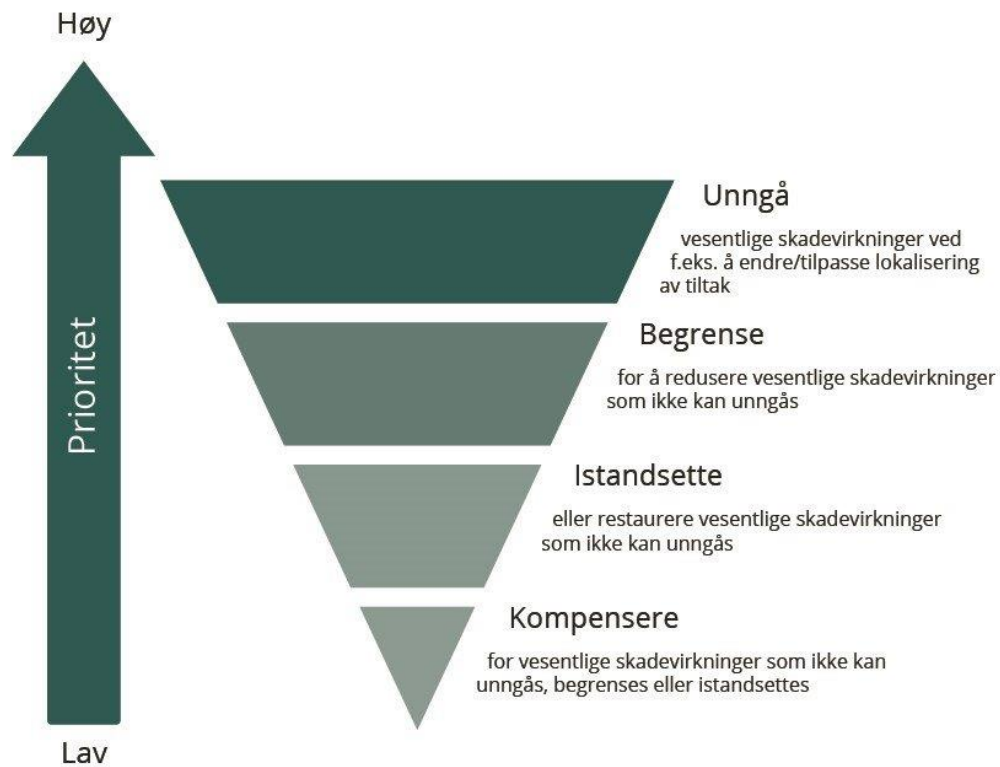
I konsekvensutredningen skal det beskrives hvilke tiltak som er vurdert, og hvilke tiltak som er innarbeidet i planen. **Det er kun tiltak som er sikret gjennom plankart og bestemmelser som kan legges til grunn for vurdering av påvirkning.**

Vurdering av påvirkning og konsekvensgrad kan ikke justeres ned dersom planforslaget ikke justeres, og det ikke er sikret gjennomføring av konkrete tiltak i kart og bestemmelser. Eksempelvis er det ikke tilstrekkelig med en planbestemmelse som sier at "det bør så langt det er mulig ikke gjøres inngrep langs vassdraget". En slik bestemmelse sikrer ikke at området faktisk blir bevart. Imidlertid kan en byggeforbudssone som er regulert inn i plankartet legges til grunn for vurdering av påvirkning, hvis det også står i bestemmelsene at det ikke er tillatt å gjøre tiltak innenfor området.

Det kan likevel foreslås flere skadebegrensende tiltak enn de som inkluderes i planforslaget. Slike tiltak bør beskrives i presentasjonen av konsekvensutredningen. Se punkt 3.7.5.

Tiltakshierarkiet

Konsekvensutredningen skal beskrive de tiltakene som er planlagt for å unngå, begrense, istandsette og om mulig kompensere vesentlig negative virkningen for miljø og samfunn, både i bygge- og driftsfasen. Dette fremgår av § 23 i KU-forskriften.

Figur 5: Tiltakshierarkiet

Det bør først vurderes tiltak for å unngå miljøskade. Dette kan innebære en vurdering av endret lokalisering av tiltaket. Å finne nye arealer til utbygging er først og fremst relevant i overordnede planer. For reguleringsplaner finnes det ofte ikke alternative utbyggingsarealer. Det kan likevel være mulig å unngå skade på friluftsliv innenfor et utbyggingsområde ved å endre plassering av bygninger eller inngrep. For eksempel kan utstrekningen av et utbyggingsområde begrenses, slik at en tursti eller et friområde ikke bygges ned.

Dersom det ikke er mulig å unngå negative virkninger, bør det vurderes tiltak for å begrense skadevirkningene.

Slike tiltak kan være endring eller tilpasning av utbyggingen innenfor planområdet, ved endret plassering av bebyggelse, eller ved å sette av arealer innenfor utbyggingsområdet som ikke skal bebygges. Eksempelvis kan det settes av byggeforbudssoner langs vassdrag, eller at arealer med viktig friluftsliv settes av som grøntarealer i planen.

Dersom det ikke er mulig å begrense de negative virkningene, skal det vurderes tiltak for å istandsette arealer. Dette er spesielt aktuelt for anleggsarealene. Anleggsbelter,

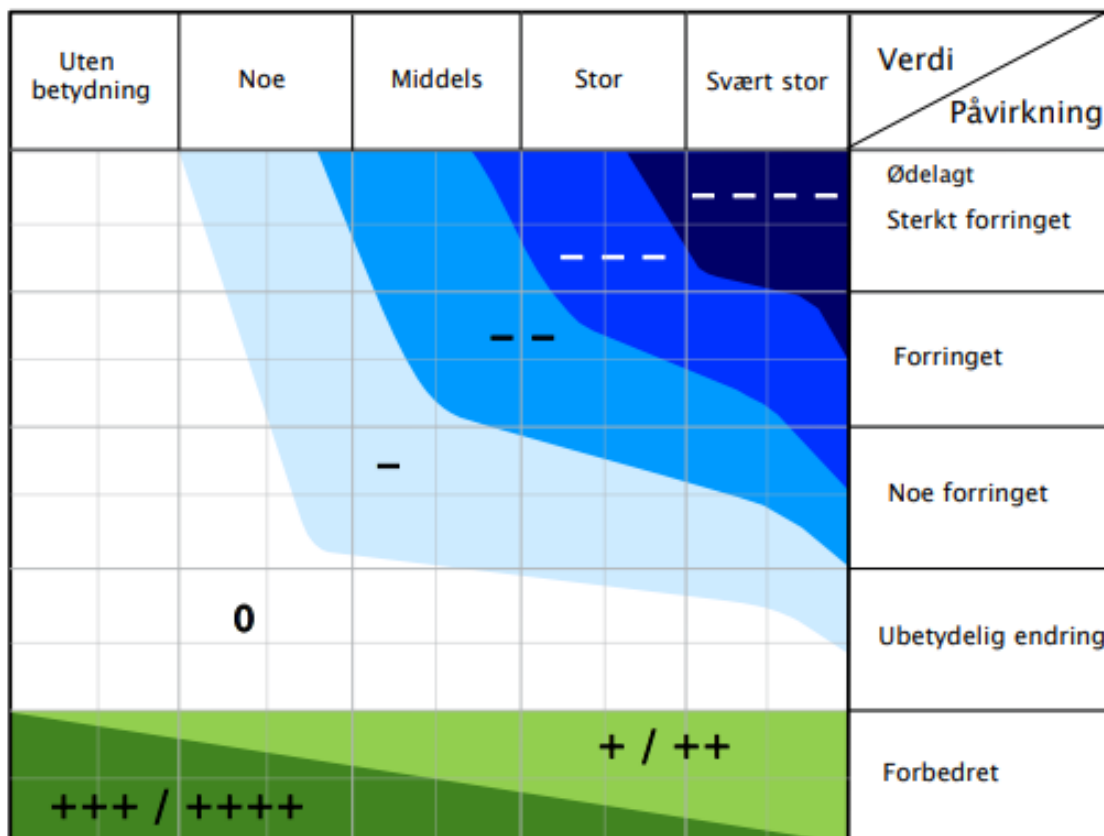
yllinger, skjæringer og andre anleggsarealer bør så langt det er mulig istandsettes og revegeteres. Gjennomføring av slike tiltak må beskrives.

Dersom det ikke er mulig å unngå eller begrense skade kan det vurderes kompensierende tiltak. Kompensasjon skal imidlertid bare vurderes dersom det fremdeles gjenstår vesentlige negative virkninger etter at tiltak for å unngå, begrense eller istandsette er vurdert. Kompensasjon er altså siste utvei.

3.6 Sette konsekvens

Sett konsekvens for hvert delområde. Bruk konsekvensvifta til å vise konsekvens.

Konsekvensgraden kommer fram ved å sammenstille verdivurderingen med vurderingen av tiltakets påvirkning i en konsekvensvifte.

Figur 6: Konsekvensvifte. Plassering i konsekvensvifta kan ikke endres basert på faglig skjønn.

Konsekvensvifta er bygget opp slik at delområder med stor og svært stor verdi kan oppnå mest negativ konsekvensgrad.

De mest positive konsekvensgradene, stor (3 pluss) eller svært stor (4 pluss) miljøforbedring, brukes i hovedsak for områder eller delområder med lav, ubetydelig eller noe verdi. Her kan avbøtende tiltak, som restaurering eller istandsetting, gi bedret miljøtilstand.

Konsekvensgraden bestemmes av den underliggende fargen i konsekvensvifta i det punktet hvor et delområdes verdi treffer vurdert påvirkning. Plassering i konsekvensvifta kan ikke endres basert på faglig skjønn. Hvis forhold endrer seg, må det gjøres nye vurderinger av verdi og omfang for delområdene og ny sammenstilling i konsekvensvifta.

Fargene i konsekvensvifta er beskrevet i figuren under.

Skala	Konsekvensgrad	Forklaring
----	Svært alvorlig konsekvens	Den mest alvorlige konsekvensen som kan oppnås for området. Gjelder kun for områder med stor eller svært stor verdi.
---	Alvorlig konsekvens	Alvorlig konsekvens for området.
--	Betydelig konsekvens	Betydelig konsekvens for området.
-	Noe konsekvens	Noe konsekvens for området.
0	Ubetydelig konsekvens	Ingen eller ubetydelig konsekvens for området.
+ / ++	Noe/betydelig positiv konsekvens	Forbedring (+) eller betydelig forbedring (??)
+++ / ++++	Stor/svært stor positiv konsekvens	Stor forbedring (+++) eller svært stor forbedring (++++). Brukes i hovedsak der områder med ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket.

Tabell 6: Forklaring på fargene i konsekvensvifta

Alle delområder kan illustreres i samme konsekvensvifte for å få en visuell framstilling av de ulike områdenes konsekvenser. For tiltak med et stort antall delområder må den visuelle framstillingen tilpasses omfanget, evt. framstilles i tabell.

3.6.1 Sammenstille konsekvens

Sammenstill konsekvens for alle delområder.

Konsekvensen av et alternativ baserer seg på en sammenstilling av alle konsekvensgradene fra de ulike delområdene. De tiltakene/planene som ikke har delområder, har ikke behov for sammenstilling og kan gå videre til rangering av alternativer.

Sammenstillingen er ikke en matematisk oppgave, men en vurdering av hvilken konsekvensgrad som er best representativ for hvert alternativ. Sammenstilt konsekvens skal begrunnes, avveininger som er gjort i tilfeller hvor det ikke er en tydelig konsekvensgrad må beskrives. I utgangspunktet bør høyeste konsekvensgrad gjelde i tilfeller hvor det uavgjort eller ingen konsekvensgrad utpeker seg. Som hovedregel skal ikke konsekvensgraden settes lavere enn den alvorligste konsekvensgraden, hvis et delområde har fått en av de tre øvre konsekvensgradene, kritisk, svært alvorlig eller alvorlig. I enkelte tilfeller kan dette imidlertid slå feil ut, for eksempel der et svært lite delområde har fått alvorlig miljøskade, mens de øvrige delområdene "bare" har noe miljøskade. I slike tilfeller må utreder vurdere om det blir feil å la det lille delområdet dominere konsekvensgraden for hele planalternativet. Det er likevel viktig at

delområder med alvorlig miljøskade ikke "utjevnes" av delområder med mindre alvorlig miljøskader.

For å vurdere samlet vurdering for friluftsliv skal følgende kriterier benyttes:

Konsekvensgrad	Kriterier for samlet vurdering
Kritisk negativ konsekvens	Tiltaket medfører kritisk skade på friluftslivet innenfor influensområdet. Brukes kun for områder med registreringskategorier som er gitt stor eller svært stor verdi. Overvekt av delområder med konsekvensgrad svært alvorlig konsekvens (4 minus)
Svært stor negativ konsekvens	Konsekvensgrad svært stor negativ betyr at gjennomføring av alternativet medfører forringelse eller ødeleggelse av nasjonalt viktig friluftsliv . Brukes kun for områder med registreringskategorier som er gitt stor eller svært stor verdi. Overvekt av delområder med konsekvensgrad alvorlig konsekvens (3 minus). Flere delområder har konsekvensgrad svært alvorlig (4 minus)
Stor negativ konsekvens	Tiltaket medfører stor konsekvens for friluftslivet innenfor influensområdet. Overvekt av delområder med konsekvensgrad betydelig (2 minus) Flere delområder med konsekvensgrad alvorlig (3 minus) Ett delområde kan ha konsekvensgrad svært alvorlig
Middels negativ konsekvens	Tiltaket medfører betydelig konsekvens for friluftslivet innenfor influensområdet Overvekt av delområder har konsekvensgrad noe konsekvens (1 minus). Flere delområder har konsekvensgrad betydelig (2 minus) Ett delområde kan ha konsekvensgrad alvorlig (3 minus) Ingen delområder er gitt svært alvorlig konsekvensgrad.
Noe negativ konsekvens	Tiltaket medfører noe konsekvens for friluftslivet innenfor influensområdet. Lite konflikt med friluftsliv innenfor influensområdet. Delområder har lave konsekvensgrader Overvekt av konsekvensgrad noe konsekvens (1 minus) og ubetydelig konsekvens (0). Maks ett delområde kan ha konsekvensgrad betydelig (2 minus) Ingen delområder er gitt konsekvensgrad svært alvorlig (4 minus) eller alvorlig (3 minus).
Ubetydelig konsekvens	Tiltaket/alternativet vil ikke medføre vesentlige endringer for friluftslivet i 0-alternativet. Overvekt av ubetydelig konsekvens (0) Ett delområder kan inneholde konsekvensgrad noe konsekvens (1 minus) Ingen delområder er gitt svært alvorlig (4 minus), alvorlig (3 minus) eller betydelig (2 minus) konsekvensgrad.
Positiv konsekvens	Benyttes i områder som er gitt ubetydelig eller noe verdi som får noe eller betydelig verdiøkning som følge av tiltaket. Tiltaket/alternativet er en forbedring for friluftslivet i forhold til 0-alternativet. Overvekt av delområder med positiv konsekvensgrad (1 eller 2 pluss) Kan kun inneholde delområder med noe negativ konsekvensgrad Delområder med noe negativ konsekvensgrad (1 minus) oppveies klart av områdene med positiv konsekvensgrad.
Stor positiv konsekvens	Benyttes i områder som er gitt ubetydelig eller noe verdi som får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket. Stor forbedring for friluftslivet i forhold til 0-alternativet.

	Overvekt av delområde med svært stor miljøforbedring (4 pluss). Overvekt av delområder med svært positiv konsekvensgrad. Kan kun inneholde delområder med lav negativ konsekvensgrad, delområder med negative konsekvensgrad oppveies klart av områdene med positiv konsekvensgrad.
--	---

Tabell 6: Kriterier for vurdering av samlet konsekvens for friluftsliv

Veiledning til sammenstilling

Sammenstilling av konsekvensgradene fra delområdene kan være utfordrende om et alternativ inneholder konsekvensgrader fra hele skalaen, og det ikke foreligger overvekt eller flertall. **Det er viktig at utreder begrunner valg av samlet konsekvens og hvilke verdier som er vektlagt for den samlede konsekvensen.**

Arbeidet med sammenstilling av konsekvens er en viktig del av utredningen og må få fram det viktigste for tema friluftsliv. Den samlede konsekvensen og rangeringen for fagtema friluftsliv er det som blir med videre til den samlede vurderingen av alle fagtema.

Kritisk negativ, svært negativ og stor negativ konsekvens:

Tabellen viser at alternativ som inneholder delområder med konsekvensgrad **svært alvorlig** ikke kan få en samlet konsekvens lavere enn kritisk negativ, svært negativ og stor negativ konsekvens.

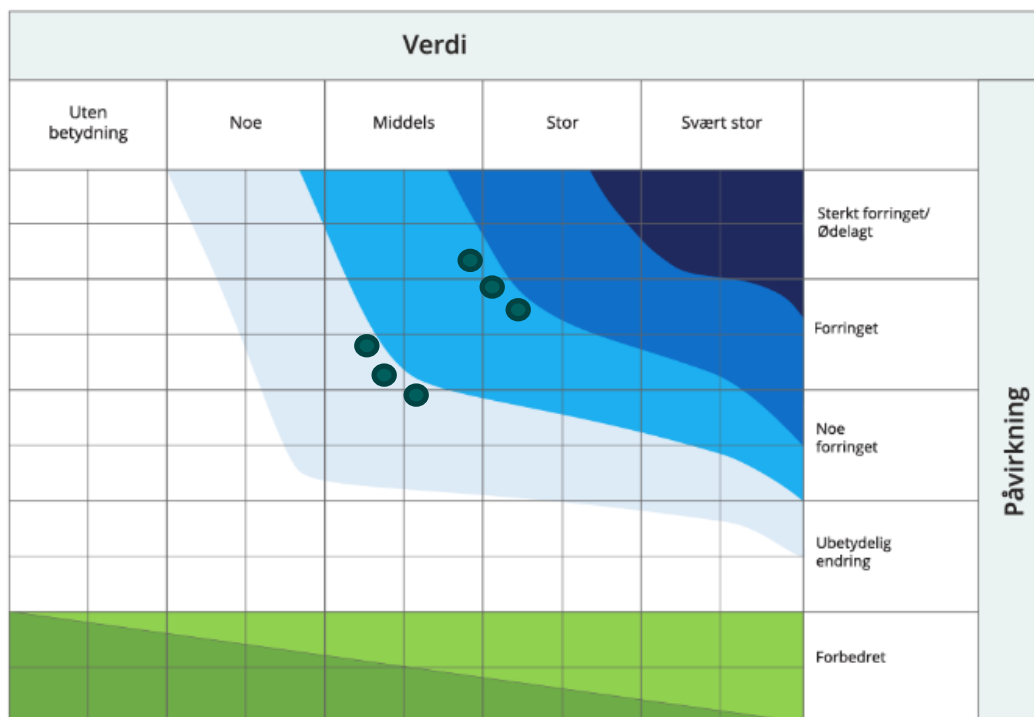
Konsekvensgrad **svært stor negativ** betyr at gjennomføring av alternativet medfører **forringelse eller ødeleggelse av nasjonalt viktig friluftsliv**. Eksempelvis inngrep i nasjonalparker eller bymarker. Som tabellen viser kan ikke alternativer som inneholder en så alvorlig konsekvensgrad for et delområde utjevnes med delområder med lavere konsekvensgrad.

Det samme gjelder for alternativ hvor delområder har konsekvensgrad **alvorlig**, som også innebærer **forringelse eller ødeleggelse av nasjonalt viktig friluftsliv**. Det er gitt et unntak hvis et alternativ inneholder maks et delområde med konsekvensgrad alvorlig, da kan samlet konsekvens settes til middels negativ.

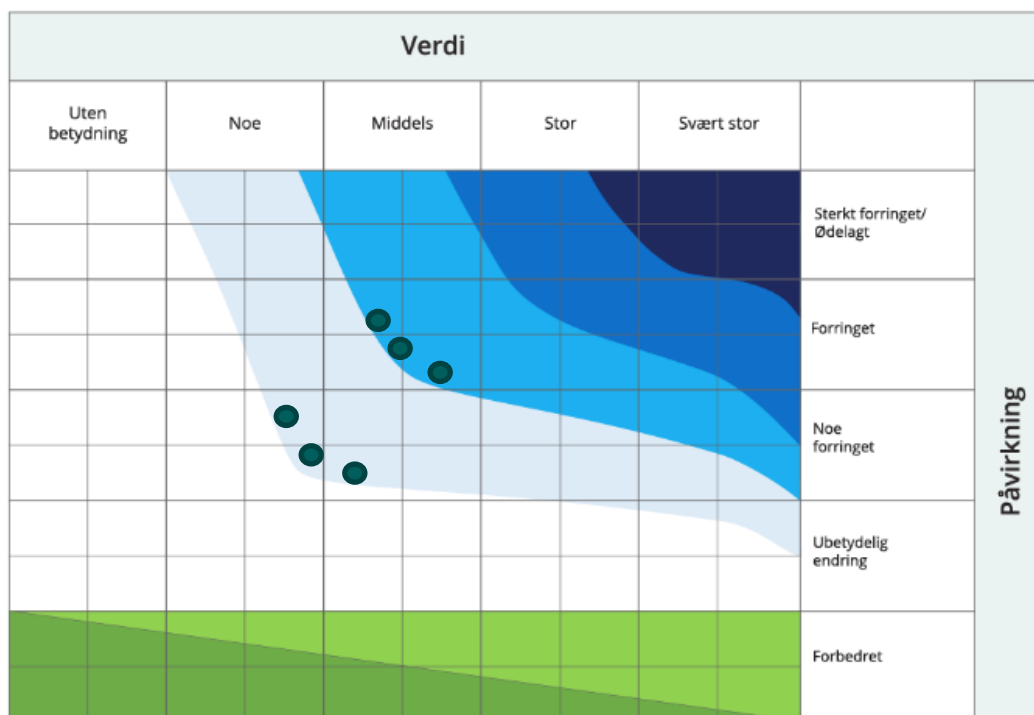
Alternativer/tiltak med samlet konsekvens kritisk negativ, svært negativ eller stor negativ omfatter arealbruk som kommer i konflikt med verdier som gir grunnlag for innsigelse i henhold til [rundskriv T-2/16](#). Rundskrivet klargjør miljøforvaltningens innsigelsespraksis og skal gi økt forutsigbarhet for arealplanleggingen.

Middels negativ og noe negativ konsekvens:

Dersom det er like mange delområder med betydelig og noe konsekvens må utreder gjøre en vurdering etter hvor i konsekvensvifta de ulike delområdene er plassert for å sette mest mulig riktig samlet konsekvens. Er delområdene plassert i øvre del av betydelig skal samlet konsekvens settes til middels negativ. Hvis delområdene er plassert i nedre del av betydelig, og resterende er noe konsekvens bør samlet konsekvens settes til noe negativ.

Figur 8: Skjematisk eksempel på sammenstilling når det er like mange delområder med to konsekvensgrader. Delområdene som har konsekvensgrad 1 minus, noe konsekvens er alle vurdert i øvre del nært betydelig konsekvens, samtidig som delområdene med betydelig konsekvens også er vurdert i øvre del nært alvorlig konsekvens. I et slikt tilfelle vil samlet konsekvens bli middels negativ.

Figur 9: Skjematisk eksempel på sammenstilling når det er like mange delområder med to konsekvensgrader. Delområdene som har konsekvensgrad 1 minus, noe konsekvens er alle vurdert i nedre del nært ubetydelig konsekvens, samtidig som delområdene med betydelig konsekvens er vurdert i nedre del nært ubetydelig konsekvens. I et slikt tilfelle vil samlet konsekvens bli noe negativ.

Positiv konsekvens (+/++/+++/++++):

For at et alternativ skal gis positivt samlet konsekvens må alternativet i sin helhet gi en forbedring for friluftslivet. Et alternativ som inneholder delområder med konsekvensgrad betydelig, alvorlig eller svært alvorlig kan ikke gis en samlet positiv konsekvens. Hvis delområder med noe konsekvens forekommer, må delområder med positiv konsekvens være i stort flertall for at et alternativ kan få samlet positiv konsekvens.

Alternativer som inneholder delområder med både positiv og negativ konsekvensgrad, kan ikke utjevne hverandre direkte som i et regnestykke. Et delområde som minus kan ikke veies opp av at et annet delområde har fått 1 eller flere pluss. Dette fordi det er ulike verdier som ligger til grunn for at et område havner i noe konsekvens ikke er sammenlignbare med de verdiene som kan oppnå miljøforbedring. Utreder må se på konsekvensen av hele alternativet og begrunne hvordan tiltaket samlet vil føre til forbedring for friluftslivet sammenlignet med 0-alternativet.

Mal for å sammenstille konsekvens**Bruk tabellen under som en mal for å sammenstille konsekvens for alle alternativer.**

Bruk kriteriene i tabell 6 over, for å finne samlet konsekvens.

Tabellen justeres med riktig benevnelse og antall delområder og alternativer. Er det ikke hensiktsmessig å dele utredningsområdet i delområder kan tabellen forenkles til å kun omfatte friluftsliv og rangering.

Delområder	Alt. 0	Alt 1	Alt 2
Delområde 1	-	----	---
Delområde 2	-	--	---
Delområde 3		-	-
Osv.			
Samlet vurdering	Noe negativ	Stor negativ	Svært stor negativ
Begrunnelse for samlet konsekvensgrad		Kun et delområde har svært alvorlig konsekvens og samlet konsekvensgrad settes til alvorlig.	To delområder som inneholder store verdier og som ved gjennomføring av tiltaket medfører alvorlig konsekvens
Rangering	1	2	3
Begrunnelser for rangering		Et mindre delområde med svært stor verdi.	Større områder med store verdier blir berørt, og er vanskeligere å unngå

Tabell 7: Mal for sammenstilling av konsekvens for alle alternativer

3.6.2 Rangering av alternativer

Ranger alternativene basert på samlet konsekvens. Begrunn rangering av alternativer.

Samlet konsekvens gir grunnlag for rangering av alternativer. Alternativene rangeres fra lavest til høyest konsekvens hvor det alternativet som blir rangert som nummer 1 gir minst konsekvenser for friluftsliv sammenlignet med de andre alternativene.

Dersom flere alternativ får lik konsekvens, kan de rangeres likt. I mange tilfeller kan lik rangering være riktig, men før alternativ rangeres likt må utreder bruke faglig skjønn og spesielt se på hvilke verdier og eventuelle sammenhenger som blir berørt. Er det fortsatt ingenting som kan skille alternativene, er lik rangering riktig. Rangering og konsekvensgrad for de ulike fagtemaene blir med videre til sammenstilling av alle fag.

Rangering av alternativ gjøres i hovedsak ut fra samlet konsekvensgrad. Likevel kan faglig skjønn og kunnskap om verdiene som ligger til grunn for den samlede konsekvensen endre rangeringen. Dersom rangering endres fra det som framstår logisk ut ifra konsekvensgrad må dette begrunnes godt, i tillegg må det framkomme hvilke verdier som er vektlagt for å endre på rangeringen kun basert på samlet konsekvensgrad.

I henhold til Tabell 6 (Kriterier for vurdering av samlet konsekvens for friluftsliv) vil et delområde med svært høye verdi gi et alternativ en samlet høy konsekvens, selv om de andre delområdene har lave verdier. Samtidig kan et annet alternativ ha samlet høy konsekvens på grunn av flere ulike delområders jevnt over høye verdier. I slike tilfeller kan fagutreder begrunne at sistnevnte rangeres lavere, fordi alternativet vil berøre/ødelegge flere delområder med høy verdi.

Et eksempel kan være et delområde som inngår som en del av marka, og som i henhold til verdisettingen i denne håndboka skal ha svært høy verdi, men som er svært forringet i dag. En slik situasjon kan fagutreder vurdere at dette delområdet ikke bør være utslagsgivende for rangering av alternativ.

3.6.3 Vurdere usikkerhet

Beskriv og vurder usikkerhet ved utredningen. Synliggjør og vurder alle kilder til usikkerhet.

I KU-forskriften § 23 står det at konsekvensutredningen skal ha en beskrivelse av de viktigste usikkerhetsfaktorene ved utredningen.

Beskriv hvordan kunnskapen er hentet inn. Beskriv hva som er gjort, og minst like viktig: hva som ikke er gjort. En god konsekvensutredning skal gjøre det mulig for høringsinstansene å vurdere kvaliteten.

Gjør rede for om utredningen er basert på eksisterende kunnskap eller er det gjort nye kartlegginger og feltundersøkelser.

Beskriv hvilken metode som er brukt for å hente inn kunnskap. Der det er brukt anerkjent metodikk, skal det henvises til dette.

List opp kildene som er brukt i beskrivelser og vurderinger i rapporten. Vurder kvaliteten på datamaterialet. Årstall for siste kartlegging og kilden til registreringene er eksempel på informasjon som kan belyse kvaliteten på datamaterialet.

Utredning skal vurdere om det er behov for mer kunnskap, og eventuelt anbefale ytterligere undersøkelser. Usikkerhet kan for eksempel skyldes manglende kunnskap om antall brukere som benytter området, for eksempel hvor ofte området blir brukt av de som bor i nærheten. Det kan også skyldes manglende kunnskap om hvordan det aktuelle tiltaket vil påvirke disse naturverdiene og/eller manglende kunnskap om den samlede belastningen på naturverdiene.

3.6.4 Vurdere samlet belastning

Vurder samlet belastning for friluftsområdene i regionen.

Summen av mange små inngrep kan medføre at den samlede belastningen for friluftslivsområdene blir for stor.

Bruk eksisterende kunnskap om andre planer og tiltak i regionen til å vurdere den samlede belastningen for friluftsområdene i kommunen eller regionen. Snakk med kommunen, fylkeskommunen, skoler/barnehager, for å få informasjon om det finnes andre tilsvarende områder i nærheten som kan erstatte friluftsområdet og bruken av dette. Se oversikt i punkt 3.2.1 for kilder til informasjon om friluftsliv.

Dersom området ikke kan erstattes av tilsvarende friluftsområder i nærheten, og det også er andre planer eller tiltak som fører til tap av eller redusert tilgjengelighet til friluftsområder må dette gå frem av utredningen. Jo dårligere dekningsgraden på tilsvarende friluftslivsområder er, jo større er de negative konsekvensene ved å forringe friluftsområdet.

3.6.5 Indirekte virkninger

Beskriv indirekte virkninger på en kortfattet måte.

Miljøvirkninger som ikke følger direkte av tiltaket eller planen, kalles indirekte virkninger. For eksempel kan en plan for omlegging av en ny veg føre til ønske om etablering av næringsvirksomhet i tilknytning til vegkryss og avkjøringsramper. Etablering av nye næringsområder kan på sikt føre til behov for utvidelse av næringsarealene og ønske om utvidelse av tilkomstveger.

Indirekte virkninger er imidlertid ofte kompliserte å dokumentere og beskrive. De kan være usikre og koblet til forhold som ligger utenfor tiltaket som vurderes.

Indirekte virkninger skal derfor kun beskrives som en tilleggsvurdering. De skal ikke legges til grunn for vurdering av påvirkning og konsekvens.

3.7 Presentere fagutredning: Rangere og konkludere

Gi en kort beskrivelse av hvilke verdier som er kartlagt. List opp de viktigste verdiene, og beskriv i hvilken grad de blir berørt.

Denne beskrivelsen brukes som utgangspunkt for å lage en sammenstilling av alle fagutredningene i et ikke-teknisk sammendrag av konsekvensutredningen.

Oppsummeringen må synliggjøre de viktigste momentene fra friluftslivtemaet, og må minimum inneholde:

- kort beskrivelse av verdier
- kort beskrivelse av påvirkning, og eventuelt hvilke tilpasninger og tiltak som er gjort i planen for å begrense negativ påvirkning
- kort beskrivelse av konsekvens
- rangering av alternativ
- vurdering av usikkerhet, og eventuelt behov for ytterligere undersøkelser
- andre forhold som beslutningstaker bør vite om

Presentere/sammenfatte verdi, påvirkning og konsekvens

Gi en kort beskrivelse av hvilke verdier som er kartlagt. List opp de viktigste verdiene, og beskriv i hvilken grad de blir berørt.

Beskriv hvilke tiltak som er gjort for å unngå eller begrense miljøskade. Gjør rede for om tiltakene er tatt inn i planforslaget, eller om de kun er vist som forslag til skadereduserende tiltak.

Gi en kort beskrivelse av hvilken konsekvens tiltaket vil ha. Fokuser på de viktigste konsekvensene av tiltaket.

Rangere alternativer

Dersom det er flere alternative utbyggingsforslag, skal alternativene rangeres. I en slik rangering vurderes hvilket alternativ som gir minst negativ konsekvens for friluftsliv. Rangeringen må begrunnes.

Vurdere usikkerhet

Beskriv de viktigste kildene til usikkerhet og gjør rede for om det er usikkerhet ved kunnskapsgrunnlaget. Vurder også om det er behov for mer kunnskap, og eventuelt anbefale ytterligere undersøkelser. Dersom det er usikkerhet knyttet til realisering av avbøtende tiltak skal dette også beskrives.

Skadebegrensende tiltak (som ikke er tatt inn i planen)

Beskriv eventuelle avbøtende tiltak som er vurdert i utredningsprosessen, men som ikke er tatt inn i plankart og bestemmelser. Dette kan være tiltak som kan begrense, istandsette eller kompensere for negative virkninger, men som forslagsstiller ikke ønsker å fremme som en del av planforslaget.

Slike tiltak kan likevel være viktige å synliggjøre, slik at høringsparter og myndigheter kan se hvilke tiltak som kan bidra til å redusere de negative virkningene på friluftsliv.

Beskrivelse av tiltak som ikke er tatt inn i planen er kun en tilleggsvurdering. Tiltakene kan ikke legges til grunn for vurdering av konsekvens. Det er kun tiltak som er sikret gjennom plankart og bestemmelser som kan legges til grunn for vurdering av påvirkning og konsekvens.

Andre forhold som beslutningstaker bør kjenne til

Beskriv avslutningsvis hvilke andre forhold som beslutningstaker bør kjenne til, men som ikke har kommet frem i de øvrige kapitlene i utredningen.

3.8 Legge inn data i databaser

Beskriv hvilke data som er lagt inn i databaser.

Data som er samlet inn i arbeidet med konsekvensutredningen skal systematiseres i samsvar med standarder når slike foreligger. De systematiserte dataene skal gjøres tilgjengelige for offentlige myndigheter, slik at dataene kan legges inn i offentlige databaser. Der det er lagt til rette for dette, skal forslagsstilleren selv legge inn de innsamlede dataene i offentlige databaser. Dette går frem av KU-forskriften § 24.

Sjekk med aktuell kommune om de kan ta imot og kan publisere digitale kartdata i sin digitale kartløsning.

Gjeldende versjon av SOSI generell objektkatalog Friluftsliv versjon 4.5 er fra 2015 og produktspesifikasjonen for Kartlagte og verdsatte friluftslivsområder foreligger i versjon 2.0. SOSI-standard for fagområde friluftsliv og tilhørende produktspesifikasjoner revideres ved behov. Sjekk gjeldende standarder på [Geonorge](#).